

Türkiye'de Kadın Mühendis OLMAK

Elk. Elo.Müh. Semra Yamiş
semra.yamis@emo.org.tr

Elk. Elo. Müh. Dilek Cerit
dilek.cerit@emo.org.tr

Türkiye'de Olmak

Çöplerini bile patlatabilen bir ülkede nükleer santral kurmaya kalkışan, ekonomik krizin tüm dünyayı alt üst ettiği bir dönemde “hamdolsun kriz teğet geçiyor” diyebilen siyasi iktidara sahip olmaktır.

Tecavüze uğrayan ondört yaşındaki bir çocuğun “beden ve ruh sağlığının bozulmadığı”nı raporlayabilen **sağlık** ve evlenme yaşının ondörde indirilmesini tartışabilen **adalet sistemine** sahip olmaktır.

Filika testi yapmak için kum torbası yerine o filikaya insan koyabilecek kadar insana değer vermeyen bir zihniyete sahip özel sektöre sahip olmaktır.

Kürt olduğu için baskıya uğrayan, Ermeni olduğu için öldürülebilen bir kardeşe sahip olmaktır.

Aslında Türkiye'de olmak 85 yıldır sahibi olmadığımız bir Cumhuriyet'e sahip olmaktır.

Kadın Olmak

Kadınının çifte sömürsü sorunu tarihsel olarak çözülmemiş temel sorunların başında gelir. Sömürüye dayalı bütün toplumsal sistemlerde ezilen bir cins olarak toplumsal yaşamın tüm alanlarında kadının ikinci sınıf insan konumunun özü,

değişmeden bugüne taşınmıştır. Bu sorunun kaynağı ve çözülmesinin önündeki temel engel, egemen sınıflar ve onların iktidarından başkası değildir.

Kapitalizmin tarihi, büyük savaşlarda ortaya çıkan iş gücü açığının kadınların kitleler halinde sanayiye çekilmesiyle doldurulmasının ve savaş bittikten sonra çeşitli politikalarla tekrar eve gönderilmelerinin örnekleriyle doludur. Gerek Birinci gerekse İkinci Paylaşım Savaşı dönemlerinde kadınları üretime çekmek için afişlerle, filmlerle devasa propaganda kampanyaları düzenlenmiş ve milyonlarca kadın, iş gücüne dahil edilmiştir. Kadınlar kapitalizmin gereksinimi olduğunda erkeklerle aynı işi yapan eşitler olarak kutsanırken (ücrette değil “iş”te eşitler!), gereksinim kalmadığında ise görevlerinin iyi bir eş ve iyi bir anne olmak olduğu anımsatılarak evin yolu gösterilir.

Mühendis Olmak

Mühendisliğin tarihsel dönemlerde ortaya çıkışı, insanların temel gereksinimlerini karşılama amacını taşıyordu. Tarihsel süreç boyunca mühendisin bulunduğu yeri ve duruşunu; yol, barınma, enerji gibi temel gereksinimleri karşılarken kime hizmet ettiği belirlemiştir. Bu

bazen devlet, bazen insanlık ancak genelde de sermaye olmuştur.

Ülkemizde 80 sonrası mühendislerin çalıştığı alanlarda özel sektörün payının artmasıyla birlikte mühendisin toplumsal duruşu da değişmeye başlamıştır. 80 öncesinde “aydın olma sorumluluğundan” yola çıkma temelinde bir karşı duruş varken; 80 sonrasında farklılaşan, mühendislerde işçileşme sürecine dahil olmuştur. İki ayrı sınıf yapısı daha net çizgilerle mühendislerde de belirmeye başlamış ve artık sınıfsal konumlarıyla birlikte tavır alma zemini gelişmiştir.

Ancak şimdi markalaşan küçük bir kesim dışında bu kesimlerin geneli proleterleşti. Mühendisler bazı iş kollarında örgütlü işçilerin sahip olduğu güvenceye sahip değildir. Yeniden yapılandırılan üretim süreçleriyle mühendislerin üretim içindeki tuttukları yer de sınıf içindeki konumlarının tüm çıplaklığıyla görülmeye başlanmasını sağlamıştır. Tüm mesleki eğitim süreci boyunca inandırılmaya çalışıldıkları “ayrıcılık” konumlarının “piyasadaki” gerçekliğiyle yüzleşmek mühendisler için hiç de kolay olmamaktadır. Böyle bir ayrıcalıklı konuma ulaşabilmek hayaliyle ve daha çok sertifika

yalanına inanma eğilimiyle o eğitimden bu eğitime koşma ile işsizlik, iş güvencesizlik, örgüt-süzlük, gerek zaman gerekse ücret olarak sosyal yaşam alanlarının gittikçe daralması seçeneklerinden birini seçmek zorunda kaldığını hissetmek arasındaki çelişkiyi yaşamaktadır.

Mühendisler günlük çalışma süreleri sonunda önceleri 30 dk-1 saat derken gittikçe artan bir şekilde 2-4 saatlere varan fazladan çalışmalara zorlanır olmuştur. Bu fazladan çalışmalar için hiçbir şekilde ödeme yapılmaz. Kıdemli mühendislerden de aynı “bu özverili çalışma istenen ve beklenen bir şeydir” baskısı bütün işletmelere doğru yaygınlaşan bir uygulama şekline gelmiştir. Gün içerisinde “işler aksamasın” denilerek rapor ve sunumlar, toplantılar iş günü sonrası saat 20.00'lere, hatta hafta sonlarına kaydırılır. Artık mühendisler arasında günlük 10-12 saatlik çalışma süreleri neredeyse normal karşılanır olmuştur. Son süreçte ise İMO ile başlayıp tüm TMMOB'de yaygınlaştırılmaya çalışılan “Yetkin Mühendislik” kavramı ile mühendisin meslektaşları tarafından da sömürülmesinin yolu açılmaya çalışılmaktadır.

Türkiye'de Kadın Mühendis Olmak

İş gücünün üçte birini oluşturan kadınlar, çalışma yaşamı içerisinde erkek meslektaşlarının yaşadığı sorunların yanı sıra egemen sınıfın çıkarlarına hizmet eden cins ayrımcılığından kaynaklanan sorunlara da maruz kalmaktadır. Kadını ikinci cins olarak gören ve bunu gerek yasalar gerekse geleneksel yapıyı da kullanarak meşrulaştıran toplumsal yapılanma, kadının daha fazla ezilmesini, baskı altına alınmasını

ve sömürülmesini beraberinde getirmektedir.

Erkek egemen bir meslek olarak görülen mühendislik ve mesleğin icrasında gerekli olduğu var sayılan kimi niteliklerin (tarafsızlık, mantıksallık, rekabetçilik) sadece erkeklere özgü nitelikler olduğu ve kadınlığın bu niteliklerle bağdaşmadığı ön yargısına ulaşılmaktadır. Bu sebeple bir çok kadın mühendis iş bulmada yasal ve pratik engellemelerle karşılaşmaktadır. Bunlara basit bir örnek olarak kamusal alanda geçtiğimiz yıllar içerisinde MTA ve TPAO'da işe alım süreçlerinde yaşanan deneyimler, bunun yanında meslek odalarının da kadın mühendise karşı tavrı özel sektörden çok uzak değildir; 2005 yılında İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi yayınlarından Şantiye Semineri Kitapçığı'nda yer alan “kadınlar arazide çalışamaz” gibi cinsiyetçi bir yaklaşım (İnşaat Mühendisleri Odası, kadın mühendislerin dilekçeleri sonucunda bu yayını toplatma kararı almıştır) ya da Ankara'daki 8 Mart Yürüyüşü'ne katılan TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi üyesi ve çalışanı Alev Şahin'in tutuklanması ve tutukluluğunun bitiminden sonra yazılı açıklama yapılmaksızın işine son verilmesi buna örnek olacak niteliktedir.

Kadının üretime katılımının önündeki en büyük engel doğurganlığı, ev işleri ve çocuk bakımı gibi kadının toplumsal sorumluluğu olarak tanımlanan işlerdir. İş görüşmelerinde evlilik, doğum gibi konular kadınların önlerine engel olarak çıkmakta, kimi iş yerleri kadından belli bir süre doğum yapmayacağına yönelik taahhüt almaya varacak uygulamalara başvurmaktadır. Özellikle uygulama uygulamalarıyla yoğunlaşan işten atılmalarda yine bu

engeller kadın mühendislerin karşısına çıkarılmakta ve işten atılmalarda “önceliğin” kadınlara verilmesine sebep olmaktadır.

Kadınların çalışma yaşamında daha etkin rollerde yer alamamasının, yöneticilik kademelerine ulaşanların sayısının az olmasının nedeni; bir yanıyla cinsiyet ayrımcılığının eğitim alanına yansımaları sonucu eğitimde fırsat eşitliğinden kadının yararlanamamasıdır. Ayrıca daha fazla nitelik gerektiren bu görevler için daha fazla zaman ve enerji istenmekte, çalışan kadınların eş ve annelik gibi görevleri de üstlenmesinden dolayı, iş gücüne katılımda, uzmanlaşmada ve yükselmede zorluklar yaşamaktadır.

Kadın sömürsünün çözümünde feminizm gibi son tahlilde ilerici olmayan akımlar, temel sorunu erkeklerle hukuksal eşitlik sağlanması, mülkiyet, kariyer, statü gibi konularda eşitsizlikte görürler ve kadın sorununun eğitimle, toplumsal ilerlemeyle, hukuksal düzenlemelerle, sistem içerisinde çözülebileceğini savunurlar. Onlar sorunu bireysel temelde ele alıp çözümü de o temelde görürler. Oysa kadın sorununun çözümü hukuksal eşitlikle, eğitimle vb. sağlanamaz, sorununun çözümü sınıfsal doğası gereği, bireysel değil toplumsal bir dönüşümdedir. Bunu gerçekleştirmek için de emekçi kadın, kapitalist sömürüye karşı sınıfının erkekleriyle omuz omuza vereceği bir mücadele ve örgütlenme ile yürütmek zorundadır.

Kaynaklar:

- TMMOB Mühendislik, İstihdam ve Ücretlendirme Sempozyumu 22-23 Eylül 2007
- www.kadinmuhendisler.org
- www.ivmedergisi.com